

گزارش جلسه کرسی حجت الاسلام عطاالله اسماعیلی:

پنجمین نشست از سلسله جلسات کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره دانشگاه گیلان در سال ۱۴۰۱ با موضوع **بازخوانی فقهی آیه استماع (الاعراف: ۲۰۴)** روز دوشنبه، هفتم آذرماه راس ساعت ۱۳ در اتاق شورای دانشکده ادبیات و علوم انسانی برگزار شد و جناب **حجت الاسلام اسماعیلی**، عضو هیات علمی گروه قرآن و حدیث، به عنوان صاحب کرسی به ارایه مطالب خود پرداختند.

ایشان ضمن اشاره به آیه شریفه ۲۰۴ سوره الاعراف، «و اذا قرى القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون» (هنگامی که قرآن خوانده می‌شود به آن گوش کنید و ساکت باشید تا مورد رحمت قرار بگیرید) ابراز داشتند که خداوند با دو واژه «استمعوا» و «انصتوا» به گوش کردن و سکوت هنگام قرائت قرآن امر کرده است، صیغه امر ظهور در وجوب داشته و «قرائت القرآن» نیز مطلق است اگر قرینه ای برای رفع ید از ظاهر و تفسیر اطلاق آیه نداشته باشیم بر اساس اصول استنباط باید متناسب با ظاهر و اطلاق آیه حکم صادر شود. در آیه شریفه، قرائتی مانند شان نزول، قاعده نفی عسر و حرج و اجماع، ذکر شده است با توجه به تعدد و تفاوت شان نزول‌ها و مکی بودن آیه فوق و مدنی بودن موضوعاتی که در شأن نزول‌ها آمده، نمی‌توان به عنوان قرینه از آنها استفاده کرد، علاوه بر این، بر اساس قاعده عبرت «العبره بعموم اللفظ لا بخصوص السبب» شان نزول نمی‌تواند مخصص آیه بشود. در ادامه ایشان به نظر مشهور و به تصریح برخی از مفسران، اجماع شیعه و سنی بر اختصاص وجوب استماع و انصات بر ماموم هنگام شنیدن قرائت قرآن در نماز جماعت و خطبه نماز جمعه و نماز عید فطر و عید قربان تاکید کردند و ابراز داشتند که در سایر موارد سکوت و گوش کردن به قرائت قرآن مستحب است.

جناب حجت الاسلام اسماعیلی با طرح آرای برخی از مفسران شیعه و سنی و تحلیل و بررسی آنها، نظریه مشهور که مبتنی بر اجماع، قاعده نفی عسر و حرج و شأن نزول آیه شریفه است را مورد نقد قرار داده و به این نتیجه گیری را ابراز داشتند که ادله مذکور نمی‌توانند مقید اطلاق آیه شریفه باشند. در واقع اگر استناد به قاعده نفی عسر و حرج به گونه‌ای که در کلام برخی از مفسران آمده، جایز باشد لازم می‌شود بسیاری از واجبات مانند نماز، زکات محرمات مانند غیبت، نگاه به نامحرم با اندک عسر و حرجی که احساس می‌کنیم، کنار گذاشته شود. از سوی دیگر اجماعی که ادعا شده، علاوه بر اینکه کاشف از رای معصوم نیست بلکه مخالف روایتی است که از معصوم (ع) نقل شده است. نتیجه اینکه آیه شریفه بر ظهور و اطلاق خود مبنی بر وجوب استماع و سکوت باقی می‌ماند. با این اوصاف اگر اطلاق دلیلی بوسیله سایر ادله معتبر یعنی آیات، روایات و عقل، قید نخورده باشد، مقتضای اصول استنباط آن است که بر اساس اطلاق آن حکم شود. هیچ دلیل معتبری برای تفسیر اطلاق آیه شریفه فوق ارائه نشده است، آنچه که در کلام مفسران گفته شده، قابل پذیرش نمی‌باشد. پس از استماع دفاعیات صاحب کرسی و ارایه دیدگاه‌های ناقدان محترم، جناب دکتر حسن شاه ملک‌پور و جناب دکتر ابراهیم قاسمی روشن، جلسه با صلواتی بر محمد و آل محمد به پایان رسید.